

НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ ПРІОРИТЕТІВ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В статті обґрунтовується напрямок коригування конкурентної політики в Україні у зв'язку з посиленням зовнішнього конкурентного тиску і необхідністю реалізації стратегії модернізації національної економіки.

Ключові слова: конкуренція, монополія, конкурентна політика, конкурентоспроможність економіки, фінансово-промислові групи.

Постановка проблеми. Конкуренція є одним з найважливіших інститутів ринкової економіки, а тому її всебічна підтримка і розвиток є важливою складовою внутрішньої економічної політики. В той же час, основу конкурентоспроможності на зовнішніх ринках практично всіх промислово розвинутих і нових індустріальних країн складають великі корпорації, які на внутрішньому ринку виступають як монополії чи олігополії. Тому сучасна конкурентна політика має формуватися у вузькій зоні компромісу між двома необхідностями: побудови конкурентного ринку і забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем розвитку конкуренції в Україні присвячена значна кількість наукових робіт таких вчених, як Ю. Архангельський, В. Базилевич, З. Борисенко, О. Костусєв, В. Лагутін, Г. Філюк. Переважна більшість досліджень стосується принципів формування конкурентної політики. Однак сама конкурентна політика має постійно коригуватися в залежності від змін, що відбуваються у самих відносинах конкуренції та тенденціях розвитку світової економіки. На наш погляд, проблема впливу конкурентної політики на конкурентоспроможність національної економіки досліджена недостатньо і є актуальною.

Метою даної роботи є пошук напрямків удосконалення конкурентної політики держави в плані створення економічного середовища, в рамках якого забезпечується оптимальне співвідношення монополії і конкуренції, а також сталість економічного і соціального розвитку в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці 90-х років ХХ століття на більшості товарних ринків України виникли конкурентні відносини. У 1994–2000 роках кількість монополізованих загальнодержавних ринків продукції машинобудування і металообробки скоротилася на 16,5 %, металургійної продукції – на 23,8 %, продукції легкої промисловості – на 45 %, продукції лісової, деревообробної і целюлозно-паперової промисловості – на 56 % [1, с. 5]. В той же час можливості структурної демонополізації були в основному вичерпані.

У зв'язку з цим змінився характер антимонопольно-конкурентної політики в державі. Завдяки перетворенню відносин власності, вступу на товарні ринки нових суб'єктів господарювання відбулося розширення конкурентного сектора економіки. За 2000-2003 рр. питома вага підприємств, що діяли на ринках із структурними ознаками домінування та монополізованих ринках, зменшилася до 30,4 %; частка олігопольного

сектора виросла до 15,3 %; частка підприємств, які діяли на ринках з конкурентною структурою, – до 54,3 % [1, с.11]. У цих умовах завдання захисту ефективної конкуренції закономірно висувалося на перший план.

За даними АМКУ, на початок 2010 р. на ринках, де структурні передумови конкуренції повністю відсутні, реалізовувалося 8,5% продукції, на ринках з домінуванням однієї фірми – 30,7%, на олігопольних ринках – 12,5% продукції. Водночас майже половина продукції (48,3%) реалізовувалася суб'єктами господарювання, що діють на ринках, де структурні обмеження конкуренції відсутні [2, с.1].

Дані опитувань підприємців показують, що частка промислових підприємств, які відчують високий рівень конкуренції з боку вітчизняних конкурентів, зменшилася з 35-36% у 2006–2007 роках та 32–34% у 2008 році до 27–29% у 2009 р. [3, с.9].

В той же час істотно зросла конкуренція з боку зарубіжних підприємців. Якщо в 2005 р. не відчували конкуренції з боку товарів, вироблених в державах-учасниках СНД, 29% опитаних українських підприємців, а товарів, вироблених в інших зарубіжних країнах, – 50%, то в 2007 р. їх частка скоротилася більш ніж в 2 рази – до 12 і 20% відповідно. Разом з тим, частка вітчизняних підприємств, що відчували значний конкурентний тиск з боку підприємств з держав-учасників СНД, виросла за два роки з 16 до 26%, а підприємств України, що відчували значну конкуренцію з боку товарів з інших зарубіжних країн, – з 15 до 20% [4].

В умовах вступу України до СОТ зазначена тенденція буде лише посилюватися. У зв'язку з цим, сучасна конкурентна політика має бути переглянута і спрямована, перш за все, на формування конкурентоспроможних національних товаровиробників. Таким чином вона сприятиме реалізації однієї з найактуальніших цілей сучасного етапу розвитку економіки України – інтеграції до світової економіки з найменшими втратами, без яких країна, що займає 89 місце у глобальному рейтингу конкурентоспроможності, обійтися не зможе.

Досвід промислово розвинутих і нових індустріальних країн доводить, що конкурентна політика і антимонопольне законодавство, засновані на ліберальній концепції ідеальної конкуренції, більше не відповідають новітнім тенденціям розвитку світового господарства. Сучасні дослідження [5] показують, що за останні півстоліття конкурентна політика еволюціонувала від повного заперечення монополії як гальма, що стримувало розвиток, до стимулювання її як основи підвищення ефективності виробництва і забезпечення конкурентоспроможності; від розгляду монополії лише у межах національного господарства до визнання її суб'єктом міжнародної діяльності; від обмеження діяльності монополії до забезпечення умов, що усували б перешкоди для доступу на монопольні ринки; від традиційного антитрестовського регулювання до стимулювання відновлення високого рівня концентрації виробництва. розвиток науково-технічного прогресу, глобалізація ринків, загострення міжнародної конкуренції, проникнення потужних ТНК у вітчизняну економіку вимагають перегляду пріоритетів конкурентної політики і в Україні.

Сьогодні необхідно усвідомити, що сама по собі конкурентна політика не здатна забезпечити ефективність ринків і тому не може бути самоціллю. Вона має узгоджуватися з промисловою, науково-технічною політикою, регіональною політикою зайнятості і підпорядковуватися стратегічним завданням модернізації національної економіки, враховуючи тенденції розвитку світового господарства.

Сказане не означає, що потрібно відмовитися від захисту економічної конкуренції. Вона була і залишатиметься одним з найважливіших стимулів економічної діяльності, тому держава має її всіляко підтримувати і стимулювати. Однак слід також

враховувати, що останнім часом самий зміст конкуренції і навіть її природа [6] суттєво змінилися. Отже мають змінитися і пріоритети конкурентної політики.

Конкурентна політика, спрямована проти виникнення монополій, має бути замінена більш гнучким підходом – проти не монополій взагалі, а проти негативних наслідків монополізації. Сучасні дослідження [7] підтверджують, що позитивні наслідки існування монополій з точки зору більш загальних цілей промислової політики можуть перевищувати негативні структурні ефекти їх діяльності.

На наш погляд, основою економіки України мають бути потужні фінансово-промислові групи (ФПГ) у базових галузях економіки, які здатні вирішити проблему структурної перебудови і модернізації національного господарства, підвищення його конкурентоспроможності, створити умови для розвитку інноваційної сфери, забезпечити досягнення світових стандартів якості вітчизняної продукції, а також протистояти іноземній конкуренції на внутрішньому і міжнародних ринках. Ігнорування цих об'єктивних викликів часу перетворить Україну з країни з ринковою економікою, якою вона визнана світовою спільнотою, на сировинний придаток транснаціональних корпорацій, які легко поглинуть слабкі вітчизняні підприємства і зможуть самостійно визначати напрямки розвитку вітчизняної економіки.

Узагальнюючи викладене, можна зробити наступні **висновки**:

1. пріоритетом конкурентної політики України має стати боротьба з наслідками монополізації, а не самими монополіями;
2. конкурентна політика має бути узгоджена з промисловою і науково-технічною політикою, і спрямована на досягнення стратегічної мети модернізації національної економіки;
3. конкурентна політика не повинна перешкоджати створенню ФПГ, які здатні забезпечити виконання зазначеної стратегічної мети;
4. з метою спрямування діяльності фактично існуючих в економіці України ФПГ в русло національних інтересів, вони мають бути інституціоналізовані; відсутність офіційного оформлення унеможливує спеціальний контроль, моніторинг і регулювання їх діяльності.

Список використаної літератури:

1. Конкуренція в Україні. Аналітична доповідь щодо стану, тенденцій і проблем розвитку економічної конкуренції в Україні у 2000–2005 роках [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/amc/control/uk/publish/article?art_id=43242&cat_id
2. Звіт Антимонопольного комітету України за 2010 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/amc/control/uk/publish/article;jsessionid=B5327C0B3F76A5B3BE91073E02A8B3A7?art_id=194113&cat_id
3. Звіт Антимонопольного комітету України за 2009 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/amc/control/uk/publish/article?art_id=178067&cat_id
4. Звіт Антимонопольного комітету України за 2007 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/amc/control/uk/publish/article?art_id=104930&cat_id
5. Кіндзерський Ю. Проблеми національної конкурентоспроможності та пріоритети конкурентної політики в Україні / Ю. Кіндзерський, Г. Паламарчук // Економіка України. – 2006. – №8. – С. 19–29.

6. Тарнавська Н. Новітні прояви конкуренції в суспільстві, заснованому на знаннях / Н. Тарнавська // Економіка України. – 2008. – №2. – С. 4–16.
7. Розанова Н. Поддержка конкуренции и промышленная политика / Н. Розанова // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – №5. – С. 34–40.

ПАВЛЕНКО Н.В. НЕОБХОДИМОСТЬ ИЗМЕНЕНИЯ ПРИОРИТЕТОВ КОНКУРЕНТНОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье обосновывается направление корректирования конкурентной политики в Украине в связи с усилением внешнего конкурентного давления и необходимостью реализации стратегии модернизации национальной экономики.

Ключевые слова: конкуренция, монополия, конкурентная политика, конкурентоспособность экономики, финансово-промышленные группы.

PAVLENKO N.V. THE NECESSITY TO CHANGE PRIORITIES OF COMPETITION POLICY IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The article explains how the competition policy in Ukraine must be corrected in connection with the external competitive pressures increasing and the necessity to implement a strategy of modernization of national economy.

Keywords: competition, monopoly, competition policy, competitiveness of the economy, financial-industrial groups.